

ZBIGNIEW MIREK, HALINA PIĘKOŚ-MIRKOWA

ZBIORY ZIELNIKOWE W ZSRR — BAZA PRAC Z ZAKRESU SYSTEMATYKI I GEOGRAFII ROŚLIN

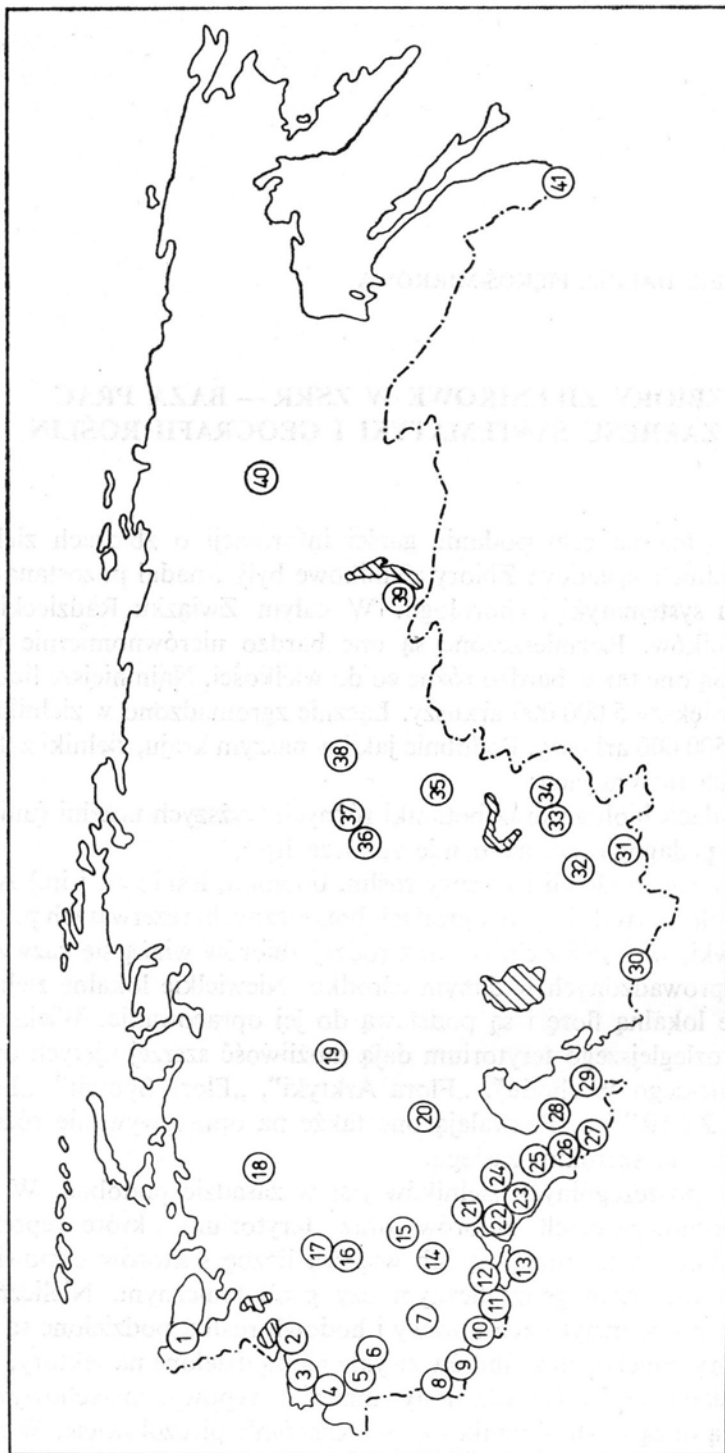
Artykuł ten ma na celu podanie garści informacji o zbiorach zielnikowych naszych wschodnich sąsiadów. Zbiory zielnikowe były i nadal pozostaną podstawą prac z zakresu systematyki i chorologii. W całym Związku Radzieckim istnieje ponad 60 zielników. Rozmieszczone są one bardzo nierównomiernie na terenie kraju (ryc. 1). Są one także bardzo różne co do wielkości. Najmniejsze liczą 1000 arkuszy, zaś największy 5 000 000 arkuszy. Łącznie zgromadzono w zielnikach Kraju Rad około 14 500 000 arkuszy. Podobnie jak i w naszym kraju, zielniki zakładane są przy rozmaitych instytucjach:

przy wydziałach biologii oraz botaniki różnych wyższych uczelni (uniwersytety, wyższe szkoły pedagogiczne, akademie rolnicze itp.),

przy instytutach (hodowli i uprawy roślin, botaniki, leśnictwa i in.) AN ZSRR, przy muzeach przyrodniczych, ogrodach botanicznych, rezerwach przyrody i in.

Typ placówki, wielkość zielnika oraz rodzaj zbiorów wiążą się zazwyczaj ściśle z typem prac prowadzonych w danym ośrodku. Niewielkie lokalne zielniki reprezentują zwykle lokalną florę i są podstawą do jej opracowania. Większe zielniki, o zbiorach z rozleglejszego terytorium dają możliwość szerzej ujętych opracowań, np. „Flora Dalekiego Wschodu”, „Flora Arktyki”, „Flora Syberii”, „Flora europejskiej części ZSRR” itp. Pozwalają one także na opracowywanie różnych grup systematycznych na szerokim zasięgu.

Organizacja poszczególnych zielników jest w zasadzie podobna. W zależności od ilości przechowywanych zbiorów oraz terytorium, które reprezentują — zielniki podzielone są na mniejszą lub większą liczbę sektorów odpowiadających poszczególnym regionom geograficznym czy geobotanicznym. Nieliczne zielniki specjalistyczne, np. w instytutach uprawy i hodowli roślin, podzielone są na innych zasadach. Zbiory mniejszych zielników zwykle nie są dzielone na sektory. Większość zielników posiada osobno wydzielony materiał typowy, przechowywany — ze względu na swą dużą wartość naukową — szczególnie pieczołowicie. W mniejszych zielnikach oraz sektorach zielników większych, materiał rozdzielony jest na rodzaje



Ryc. 1. Rozmieszczenie Zielników w ZSRR. Numery odpowiadają numeracji w tabeli I.

TABELA I

Zestawienie Zielników z terenu ZSRR

Nr	Miejscowość	Skrót zielnika	Liczba arkuszy	Nr	Miejscowość	Skrót zielnika	Liczba arkuszy
1	Kirowsk		50 000	22	Krasnodar		25 000
2	Leningrad	LE LEU	5 000 000 400 000 300 000	23 24	Majkop Stawropol		80 000 15 000 8 000
3	Tartu	WIR TU	250 000 300 000	25	Należik	TBI	5 000 10 000
4	Ryga	TAA	200 000	26	Tbilisi	TGM	750 000
5	Wilno	RIG WI	75 000 110 000	27	Erewań	ERE	125 000 165 000
6	Mińsk		43 000				30 000
7	Kijów	KW	50 000 1 000 000				30 000 20 000
8	Lwów		60 000				18 000
9	Czerniowce		150 000				7 000
10	Kiszyniew	CHIS	55 000 150 000	28 29	Machaczkała Baku	BAK	6 000 12 000 600 000
11	Odessa		120 000	30	Aszchabad	ASH	130 000
12	Cherson		50 000	31	Duszanbe		115 000
13	Jajta		?	32	Taszkent	TAK	500 000
14	Charków	CWB	105 000 130 000				100 000 40 000
15	Woroneż	MW	30 000	33	Frunze		100 000
16	Moskwa	MHA	600 000 150 000	34 35	Aima-Ata Uść-Kamienogorsk	AA	150 000 30 000
17	Jarosław		80 000	36	Nowosybirsk		75 000
18	Syktwykar		75 000	37	Tomsk	PK	500 000
19	Swierdłowski		30 000	38	Krasnojarsk		200 000
20	Uralsk		70 000	39	Irkuck		130 000
21	Rostów n. D.		75 000 50 000 300 000	40 41	Jakuck Władywostok		23 000 75 000

w porządku przyjętym za któryś z ogólnie znanych systemów. Wiele zielników posiada katalogi zbiorów, niektóre bardzo szczegółowe, tj. zawierające odpisy wszystkich etykiet zielnikowych. Szczegółowy podział większych zielników przedstawiono na przykładzie zielnika leningradzkiego. W Leningradzie są aż 4 duże zielniki. Największym z nich, a zarazem największym w całym Związku Radzieckim, jest: Zielnik Roślin Wyższych Instytutu Botaniki im. W. Ł. Komarova AN ZSRR — (skrót LE). Wchodzi on w skład Oddziału Roślin Wyższych. Cały zielnik liczy ponad 5 000 000 arkuszy roślin naczyniowych. Podzielony jest na następujące sektory:

1. Europejska część ZSRR — około 750 000 — 800 000 arkuszy,
2. Syberia i Daleki Wschód — 300 000 arkuszy,
3. Średnia Azja — 750 000 — 800 000 arkuszy,
4. Azja Wschodnia i Centralna — 300 000 arkuszy,
5. Kaukaz — 300 000 arkuszy,
6. Ogólny (materiały z różnych krajów spoza ZSRR) — 2 000 000,
7. Sektor wymiany (dubletowy) — około 1 000 000 arkuszy.

Jest to centralny zielnik ZSRR. Tutaj koncentrują się i stąd są koordynowane prace nad florą Związku Radzieckiego. W zielniku tym znajdują się najstarsze zbiory zielnikowe w skali kraju, sięgające czasów Piotra Wielkiego, oraz cenne kolekcje późniejsze. Typowy materiał trzymany jest oddzielnie w każdym sektorze i liczy łącznie około 30 000 arkuszy. Obecnie przygotowywana jest fototeka typów. Inne duże zielniki zorganizowane są w podobny sposób, nie byłoby więc celowe omawianie ich tutaj. Dokładniejsze informacje można znaleźć w cytowanej literaturze.

Orientację w rozmieszczeniu zielników daje mapka na ryc. 1, zaś wyobrażenie o ich wielkości tabela 1. W tabeli zestawiono 41 miejscowości, w których znajdują się zielniki. Kolejne numery w tabeli odpowiadają numerom na mapce. Jeżeli w danej miejscowości jest więcej niż jeden zielnik, wtedy dla każdego zielnika liczbę arkuszy podano oddzielnie. Zielniki oznaczono ich ogólnie przyjętymi skrótami (wg Indeks Herbariorum), o ile takie posiadają.

LITERATURA

- Baranov P. A. (ed.) 1962. On Outline of History of V. Ł. Komarov Botanical Institute. Moscow — Leningrad. pp. 47.
- Lipszic S., Vassilczenko Y. 1968. Centralnyj Gerbarij SSSR. Leningrad, izd. „Nauka”, ss. 139.
- Vassilczenko I., Vasileva Ł. I. 1975. Gerbarii Sovetskogo Sojuza. Leningrad, izd. „Nauka”, ss. 59.